

ШТА ЈЕ ДИЈАЛОГ?

(ДИЈАЛОГ КАО ЋАКОНСТВО ИЛИ О ЕСХАТОЛОШКОЈ РЕКОНСТРУКЦИЈИ ПРИСУСТВА)

Немања Ђукић*
 Факултет политичких
 наука,
 Универзитет у Бањој Луци

Апстракт: Полазећи од уобичајене дијалогичке ситуације, у којој (са)говорници налазе се у власних позиција, због чега умјесто групе проналазе самог себе, те због чега њихов сусрет завршава неспоразумом (ентропијом еноизма) умјесто дијалогом (пре-сабирањем), у чланку који слиједи настојимо деконструктивно показати да је претпоставка дијалога преходно прихватање власних одсуства како би се избјегло језичко нормирање искуства групе у хоризонтну власну реификацију.

Кључне речи: Дијалог, својство, групе, рукоолажуће, рукохвајно.

Дијаконија (ћаконство) долази прије сваког дијалога.
 Жртва као служеће, самоприношење долази прије говорења.¹

Појам дијалога (Δια – λογος) ваља одређивати првенствено из искуственог а не из осамостаљеног језичког хоризонта.² Отуда, из искуственог хоризонта дијалог (Δια – λογος) ће се пројавити као пре-сабирање. Дијалог је пре-сабирање другог и мене у коме (пре-сабирању) наша присутност није било какве врсте, већ је то нарочита (саборна, καθολική) врста присутности нас других који смо призвани и својом бити приведени у (са)општење и (су)говорништво.

* nemanjadjukic00@yahoo.com.

¹ Levinas, E., *Ethik und Unendliches. Gespräche mit, Philippe Nemo*, Wien, 1992, pp. 74.

² Рјечица Δια исказује старогрчко искуство претхођења, а појам λογος, изведен из глагола λέγειν, исказује старогрчко искуство сабирања.

Ми као други – то је саборно биће дијалога. Отуда дијалог (за-једништво) јесте простор умне пунољетности који конституише биће мога ја. Биће мога ја стога је условљено претхођењем. Њему претходи властито одсуство – тј. претходећа присутност других која му се стога појављује као обавезујућа саборност. Отуда рећи „ја сам“ значи ни мање ни више него саопштити да ја нисам сам, него сам Емануил (*Immanuel*, Ἐμμανουήλ, с нама Бог (Мт. 1, 23)). „Ја сам“ значи да сам увијек са Другим који је са нама, тј. у свијету.³ „Ја сам“ значи да је моје ја већ претходно сабрано у присутност других и да оно произлази из те претходне сабраности. Стога ја суштину свог идентитета могу изводити само из властитог сабирања „у присутност другог“, „из присутност другог“ и „као присутност другог“.

Дијалог, стога, увијек јесте велико питање идентитета. Дијалог увијек јесте накнадна потврда моме его-идентитету да он јесте, али само зато што станује саборно. Ја јесам зато што происходим из сабируће присутности других који ми претходе, и управо њихово претхођење „моје ја јесам“ обавезује на сабирање као прекорачење властите позиционалности. Бити, стога, значи бити у битном односу, а то значи у односу са властитом бити која и јесте односна, тј. сабирућа. Дијалогска форма егзистенције захтјева моје одсуство на тај начин што одговорност мене претходи чину самоконституције моје свијети. Отуда мени одговорност придлази и прије него што се могу одлучити на њу. Због тога одговорност мене (која никада није моја) увијек има форму слободе на коју моје ја може одговорити само екстатичким превазилажењем своје властитости – дакле, дијаконијски, ђаконски, тј. служећим самоприношењем. У противном, моје аутоцентрично ја избија у својој империјалној природи као његова субјективна слобода егзистирања која се може манифестовати једино као везаност односом према себи. Идентичност у том случају више није дијалектичко кретање опосредовано другим, него патолошка самозакупљеност која се састоји у неизбјежном повратку на самог себе. Управо у томе и почива логоцентрични захтјев да се као општост прихвати идентичност као вандијалектичка везаност за себе – нужност преоптерећености собом, тј. преокупираност себе својом властитом природом.

³ Наравно, овдје постаје потребно назначити да Другост има различите (градуелне) форме појављивања, различите начине испољавања. Пошто је појављивање увијек појављивање у времену, отуда иста суштина Другости има различите природе јер природа јесте овремењена суштина. У најконкретнијем смислу, други се појављује као конкретни Други (нпр. брат). У апстрактном смислу, други се појављује као апстрактни Други (нпр. заједница). У апсолутном смислу, други се појављује као апсолутни Други или Бог.

Одређујући дијалог као екстатичко превладавање позиционалности, ми заправо саму идеју општег морамо одредити битно негативно и то као реификацију властитости у којој позиционалност фигурира као логоцентрично присвајање. Стога (као идеју тоталитета), нужно је морамо одбацити као тоталитарну. А разлог је прост – дијалогосност није дијалогичност (зато што логос није логичан). Дијалогичност је негативна општост, неспоразум као ентропија егоизма. То је на ниво општег уздигнута интерактивност самодопадљивих ега, то је реификација интенционалног самоопредмећења *ega-cogita*, то је опште одсуство саборности, потпуно одсуство нагнућа (*klinamen*) једнога према другоме, једнога због другог, једнога другоме.⁴ Стога, као унапређење своје властитости, властите позиционалности, (дија)логичност представља супротност (дија)логосности.

Међутим, да би се дошло до дијалога, неопходно је изаћи из предручног оквира саопштивости јер управо у њему пребива парадигматичност неспоразума. До ухваћености у неспоразум долази само зато што учесници дијалога послују унутар оквира језичког, умјесто хориозонта искуственог. А претпоставка дијалога је истовјетност искуства, а не језички изнуђена истовјетност изражавања.⁵ Отуда, дијалогски мислити претпоставља да се своја властитост не мисли из своје властитости, већ напротив из њеног одсуства, из њене екстатичке превазиђености. Напротив, ако се властита позиционалност мисли из властите позиционалности, онда се акт мисливости, те сходно томе и могућност споразума, нужно мора догађати унутар хоризонта саме саопштивости а саопштивост унутар хоризонта самог језика као саопштеног искуства, јер позиционално мишљење, настојећи да овлада властитом трансгресивношћу, успоставља претходни те стога и недохватљиви предискуствени симболички простор који пред-диспозитивира и пред-условљује саму перцепцију у којој се догађа конституисање самог предмета искуства, његова мисливост и језичка саопштивост. Отуда, свако мишљење које полази од језичког карактера властите позиционалности а не од њеног есхатолошког превладавања, нужно допада у парадокс: ако се нешто може мислити, онда се то мора моћи саопштити, јер управо његова мисливост произилази из његове језичности. Али, управо та саопштивост мисливог истовремено јесте узрок бесмислености тог мисливог, јер то мисливо јесте то што јесте (оно мисливо) само зато што се

---

⁴ Нанси, Ж. Л., *Два огледа*, Арказин, Загреб, 2003, стр. 9–10.

⁵ Упоредити: Пападопулос, С., *Геологија и језик*, Задужбина „Николај Велимировић и Јустин Поповић“, Београд, 1998.

може саопштити, па је као такво (саопштиво) већ познато или лако спознатљиво. Отуда, саопштивост чим је могућа престаје бити нужна јер нема шта да саопшти, а ако има нечега што као новост завријећује да буде саопштено, онда то није могуће извести јер управо мјера новости јесте њена несаопштивост.⁶ Јер смисао и сврха дијалога није саопштивост властитих позиција, већ њихово екстатичко превладавање које, да би било могуће, унапријед мора полазити од прихватања властитог одсуства. Стога дијалог јесте велико питање есхатолошке реконструкције присуства.

Улазак у дијалог, унутар позиционалног мишљења или његове традиције (коју позиционално мишљење производи *a posteriori* како би оповијестило своју мјеродавност), није могућ, јер није могуће позиционално прекорачење властите самореферентности – тј. није могуће прихватити властито одсуство из позиције властите аутореферентности. Властито одсуство мјера је саговорништва – оно што у дијалог призвани (са)говорници имају да кажу већ није потребно рећи с обзиром да је то већ познато, а познато је јер су због тога и приведени у дијалог. Отуда, призваност у дијалог претпоставља радикално другачију (битно предмодерну) концептуализацију сопства – ону концепцију сопства која своје присуство реконструктивно изводи из свога битног одсуства. Наравно, ово је апсурд. Али апсурд није бесмислица, већ показатељ унутрашње ограничености неке логике – тј. показатељ да је приручна логика у којој се крећемо досегла крајњу границу своје логичности због чега мора бити превладана. А модерна (тоталитарна) логика већ одавно је скончала у апсурду. Из апсурда као властите позиционалности модерна логика фундаменталистички захтјева дијалог како би, редукујући искуствено на саопштиво, сачувала мјеродавност властитог важења. Зато питање дијалога увијек јесте питање Антике, јер питање Антике увијек јесте питање радикално другачијег искуствовања времена и свијета у којем сопство већ унапријед рачуна са властитом одсутношћу. Сопство античких Грка структурисало се кроз просторно искуствовање свијета. Егзистенција је за њих представљала искуствовање просторне екстазе. Сопство Израиља структурисало се кроз повијесно искуствовање свијета. Егзистенција је за њих представљала искуствовање временске екстазе.⁷ И у грчкој (космоцентричној, статичкој) концепцији свијета као простора, и у хебрејској (антропоцентричној, динамичкој) концепцији

⁶ Ромчевић, Б., „Бивствовање ка тексту“, *Theoria*, 2013, стр. 87–102.

⁷ Berdyajev, N., *The Beginning and the End. Essay on Eschatological Metaphysics*, YMCA Press Printed 1952, pp. 197.

свијета као оповијешћеног времена, егзистенција јест искуствовање екстазе – претпостављање властитог одсуства. Стога, и антички Грци и антички Јевреји присуствују властитим одсуством – наиме, антички Грци и јесу народ простора (јер су народ без повијести) а антички Јевреји јесу народ повијести (јер су народ без простора).⁸ Међутим, модерно сопство не живи космос у предмодерном смислу ријечи. Оно више није свјесно хармоније свијета, оно је испало из поретка свијета. Модерно се сопство изграђује кроз негацију структуре свијета јер она није оно само. Зато модерни свијет више не стоји, он тетура. Он долази у стање флуидности, у стање хомогености, у стање ентропије.⁹ Модерно аутоцентрично сопство, не гради се кроз искуствовање него кроз саопштивост. Искуствовање не може доспјети до ентропије. Вишак искуства није могућ. Напротив, саопштивост доспјева у стање ентропије онога тренутка када говорење надвлада свој садржај – када говорење прерасте садржај који казује и почне празно да збори – да говори о садржају који не исказује. Тада симболичко надвладава искуствено. Тада саопштивост постаје симулација, а дијалог симулакрум (варка).

Међутим, дијалог је дијаконија (ђаконство). Догађај рукополагања или рукополажући догађај. То је изван-редан догађај, догађај изван-редног, сурет лица, не ријечи. Лице расцијепљује ријеч тако што расцијепљује свијест на такав начин да она губи властито самоискуство, јер губи могућност властите самоидентификације. Исказивост лица није саопштивост лица. Исказивост лица није садржива у језичкој симболизацији, у репрезентацији у којој друго напушта своју другост. Њу одређује њена могућност појављивања, али кроз способност да своје појављивање у својој унутрашњости одбије. Дијалоска присутност лица је рукополажући поредак који зауставља рукохватност свијести и саму свијест доводи у питање. Лице другог не може бити рефлектовано у свијести јер се опире рукохватности свијести на начин који свијест не може претворити у свој садржај.

Дијалог лица се, стога, састоји у рукополажућем нарушавању егоизма властитости, јер ремети интенционалност која хоће га да рукохвати.¹⁰

---

⁸ Taubes, J., *Occidental Eschatology*. Stanford University Press, Stanford, 2009, pp. 3–10

⁹ Berdyajev, *Ibid*, pp. 249.

¹⁰ Levinas, E., *En découvrant l'existence avec Husserl et Heidegger*, Vrin, Paris 1974, pp. 187–202.

Литература:

Berdyajev, N. (1952), *The Beginning and the End. Essay on Eschatological Metaphysics*, YMCA Press.

Levinas, E. (1974), *En découvrant l'existence avec Husserl et Heidegger*, Vrin, Paris.

Levinas, E. (1992), *Ethik und Unendliches. Gespräche mit*, Philippe Nemo, Wien.

Нанси, Ж. Л. (2003), *Два огледа*, Арказин, Загреб.

Пападопулос, С. (1998), *Теологија и језик*, Задужбина „Николај Велимировић и Јустин Поповић“, Београд.

Ромчевић, Б. (2013), „Бивствовање ка тексту“, *Theoria* 2013, 87–102.

Taubes, J. (2009), *Occidental Eschatology*. Stanford University Press, Stanford.

Примљено: 29. 2. 2016.

Исправљено: 7. 3. 2016.

Одобрено: 10. 3. 2016.

WHAT IS DIALOGUE? (DIALOGUE AS DEACONSHIP OR ESCHATOLOGICAL RECONSTRUCTION OF PRESENCE)

Nemanja Đukić

Faculty of Political Science, University of Banja Luka

Summary: Typical dialogue situation, in which speakers act from their own positions and in which instead of other they find themselves, usually ends in non-agreement (entropy egoism) instead of dialogue. In the following paper we try deconstruct that position and demonstrate that prior acceptance of our own absence is condition for dialogue if we want to avoid linguistic standardization of experiences of the other in the horizon of our own reification.

Key words: dialogue, self, others, ordained, handlability.